

Sygn. akt I ACa 1431/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Stanek
Sędziowie:	SSA Tomasz Szabelski (spr.) SSA Anna Miastkowska
Protokolant:	st.sekr.sądowy Jacek Raciborski

po rozpoznaniu w dniu 18 kwietnia 2013 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. M. i D. M. (1)**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej w W.**

o zadośćuczynienie, odszkodowanie i rentę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 24 września 2012 r. sygn. akt I C 241/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt 1, 3, 4, 10 i 11 w ten sposób, że zasądzoną w pkt. 1 kwotę odszkodowania podwyższa z kwoty 50 000 zł do kwoty 75 000 (siedemdziesiąt pięć tysięcy) zł, zasądzoną w pkt. 3 kwotę zadośćuczynienia podwyższa z kwoty 25 000 zł do kwoty 90 000 (dziewięćdziesiąt tysięcy) zł, zasądzoną w pkt. 4 kwotę zadośćuczynienia podwyższa z kwoty 35 000 zł do kwoty 90 000 (dziewięćdziesiąt tysięcy) zł, a pkt. 11 nadaje brzmienie „zasądza od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz powódki A. M. kwotę 8460 (kwotę osiem tysięcy czterysta sześćdziesiąt) zł i na rzecz powoda D. M. (1) kwotę 10 200 (dziesięć tysięcy dwieście) zł tytułem zwrotu kosztów procesu.”

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz D. M. (1) kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

IV. znosi wzajemnie pomiędzy powódką i pozwanym koszty postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 24 września 2012r., Sąd Okręgowy w Płocku w sprawie z powództwa A. M. i D. M. (1) przeciwko (...) S.A. w W. o zadośćuczynienie, odszkodowanie i rentę, sygn. akt I C 241/11, zasądził;

1. od (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 50.000 zł tytułem odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 30 września 2010r. do dnia zapłaty;
2. od (...) S.A. w W. na rzecz D. M. (1) kwotę 75.000 zł tytułem odszkodowania z ustawowymi odsetkami od dnia 30 września 2010r. do dnia zapłaty;
3. od (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 30 września 2010r. do dnia zapłaty;
4. od (...) S.A. w W. na rzecz D. M. (1) kwotę 35.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 30 września 2010r. do dnia zapłaty;
5. od (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 443,42 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 lutego 2011r. do dnia zapłaty;
6. od (...) S.A. w W. na rzecz D. M. (1) kwotę 443,42 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 lutego 2011r. do dnia zapłaty;
7. od (...) S.A. w W. na rzecz D. M. (1) rentę w wysokości 700 zł miesięcznie, począwszy od 1 maja 2010r. do dnia ukończenia przez niego nauki, nie później niż do ukończenia 26. roku życia, płatną z góry do 10. każdego miesiąca wraz z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności któregokolwiek ze świadczeń;
8. od (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 11.989,85 zł wraz z ustawowymi odsetkami:
 - od kwoty 11.214,20 zł od dnia 30 września 2010r. do dnia zapłaty;
 - od kwoty 369,41 zł od dnia 25 lipca 2011r. do dnia zapłaty;
 - od kwoty 406,24 zł od 15 grudnia 2011r. do dnia zapłaty.
9. od (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 15.680 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 września 2012r. do dnia zapłaty;
10. w pozostałym zakresie powództwo oddalił,
11. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 12.694 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
12. nakazał pobrać od pozwanego (...) S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Płocku kwotę 1.866 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd Okręgowy oparł powyższe rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych, które Sąd Apelacyjny podzielił, przyjmując za własne, a z których istotne elementy przedstawiają się następująco:

W wyniku wypadku samochodowego z dnia 16 kwietnia 2010r. G. M., mąż A. M. i ojciec D. M. (1), poniósł śmierć. Wypadek miał miejsce w Niemczech na autostradzie (...) w kierunku B.. Zmarły był pasażerem samochodu ciężarowego marki V. o numerze rejestracyjnym (...), który najechał na stojący na poboczu samochód ciężarowy. Pojazd sprawcy miał ubezpieczenie w pozwanym zakładzie ubezpieczeń.

Powodowie pismem z dnia 9 sierpnia 2010r., które pozwany otrzymał 30 sierpnia 2010r., zgłosili szkodę.

Pozwany pismami z dnia 16 grudnia 2010r. zawiadomił powodów o przyznaniu kwot po 15.000zł na rzecz każdego z nich, które wypłacił 21 grudnia 2010 r. Pozwany w toku procesu sprecyzował, że w/w kwoty zostały przyznane tytułem zadośćuczynienia. Postępowanie dotyczące likwidacji szkody, na dzień orzekania, nie zostało zakończone w związku z toczącym się procesem karnym przed sądem niemieckim. Pozwany nie podnosił zarzutu przyczynienia się G. M. do wyrządzenia szkody.

Zmarły G. M. pozostawił żonę i czteroletniego syna. Powódka w chwili śmierci męża nie pracowała. Zajmowała się dzieckiem, które urodziło się z wadą nerek. Po śmierci męża, od września 2010 r. powódka podjęła pracę w miejskim przedszkolu w P., gdzie była zatrudniona do 31 sierpnia 2011r. i zarabiała około 1.800 zł netto. Od września 2011r. do 30 czerwca 2012r. pracowała także w przedszkolu w zastępstwie na okres nieobecności koleżanki. W lipcu i sierpniu 2012r. była bezrobotna i otrzymywała zasiłek dla bezrobotnych w wysokości 550 zł miesięcznie. Od września 2012 r. ponownie podjęła pracę w przedszkolu, gdzie jest zatrudniona na czas określony do 31 sierpnia 2013 r. z wynagrodzeniem około 1.500 zł netto miesięcznie.

Śmierć męża była szokiem dla powódki. Nie radziła sobie z rzeczywistością w której nagle się znalazła. Podjęła leczenie psychiatryczne. Wizyty u tego lekarza odbywają się systematycznie co miesiąc. Koszt takiej wizyty to wydatek około 100 zł. Powódka cały czas zażywa leki przeciwdepresyjne i wyciszające, na które wydaje przeciętnie od 70 zł do 100 zł..

Biegli powołani w niniejszej sprawie stwierdzili u powódki problem psychiatryczny w postaci zaburzeń adaptacyjnych i przedłużającą się reakcją depresyjną. Traumatyczne wydarzenie, jakim była śmierć męża spowodował u powódki wystąpienie zaburzeń adaptacyjnych wyrażających się stanem napięcia, niepokoju i przygnębieniem. Powódce towarzyszyła niechęć do wykonywania podstawowych obowiązków związanych z utrzymaniem i prowadzeniem domu. Mimo leczenia przeciwdepresyjnego nadal ma problemy z aktywnością, cierpi na zaburzenia snu, odczuwa niepokój, lęki i bezradność. Strata osoby bliskiej, którą obdarzała silnym uczuciem, przywiązaniem, nadziejami na przyszłość, sprawiła iż strata była dla powódki bardziej dotkliwa i bolesna. Mimo upływu czasu A. M. nadal odczuwa dotkliwą stratę. Nie bez znaczenia jest również fakt, że powódka wychowała się w rodzinie rozbitej oraz to, iż ma poczucie zagrożenia z powodu okresowego zatrudniania jej na zastępstwa. Biegłe nie były w stanie określić przypuszczalnego okresu leczenia psychiatrycznego powódki.

D. M. (1) w chwili śmierci ojca miał 4 lata. Jest chorowitym dzieckiem. Często przeziębiał się. Jest alergikiem, diagnozowanym w kierunku astmy. Obecnie uczęszcza do przedszkola, za które powódka wraz z dodatkowymi zajęciami płaci ok. 450 zł miesięcznie. W związku z częstymi chorobami syna powódka zatrudnia okresowo opiekunkę, której płaci 5 zł na godzinę. Na leki dla dziecka przeciętnie wydaje ok.30 zł miesięcznie. Do tego dochodzą wizyty lekarskie, z których każda kosztuje około 100 zł. Powódka określiła miesięczny koszt utrzymania dziecka na kwotę około 1.500 zł.

Matka powiedziała dziecku o śmierci ojca po trzech tygodniach od wypadku. W wyniku nagłej śmierci ojca doznał traumy, która objawiała się rozpaczą, smutkiem. Poczucie bezpieczeństwa u 4 letniego wówczas D. zostało zburzone, ale matka i jej rodzina, otaczając go miłością, opieką i troską, kompensowały tę traumę. Na tym etapie rozwoju, w jakim znajdował się wówczas powód nie rozumiał on w pełni, czym jest śmierć. Jego wyobrażenia nie była tak rozwinięta jak u osób dorosłych, nie potrafiła ogarnąć faktów ani pojąć, że jest to coś nieodwracalnego. Dziecko znalazło się w sytuacji, w której zostało z jednym rodzicem. Po śmierci ojca, D. utracił model, na podstawie którego mógł dalej się kształtować. Dla prawidłowego rozwoju dziecka ważne jest by dorastało w świecie dwupłciowym, zaś tego istotnego elementu zabrakło w życiu powoda. D. jest nerwowym dzieckiem. W przedszkolu bywa agresywny jeżeli któreś z dzieci mówi o swoim tacie.

Powódka otrzymała z ZUS 66.000 zł z tytułu odszkodowania za wypadek przy pracy męża. Otrzymuje także z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych rentę rodzinną w łącznej kwocie 1.010 zł netto.

Przed wypadkiem G. M. razem z powodami tworzył szczęśliwą rodzinę, przed którą stało jeszcze wiele zadań, wychowanie syna, powiększenie rodziny, zmiana mieszkania na większe. Z chwilą jego śmierci, plany te leży w gruzach, a ciężar wychowania syna spadł na barki A. M..

Oboje małżonkowie uczestniczyli w wychowaniu i opiece nad dzieckiem oraz prowadzeniu wspólnego gospodarstwa domowego. Zmarły bardzo angażował się w życie domowe. Zmarły był opiekuńczym mężem i ojcem, sprawdzał się jako głowa rodziny, zapewniając jej poczucie bezpieczeństwa i oparcie psychiczne. Miał bardzo dobry kontakt z dzieckiem.

G. M. pracował zawodowo w charakterze kierowcy. Przed śmiercią był zatrudniony w Firmie (...) w P.. Otrzymywane przez niego wynagrodzenie netto w 2010r wraz z dodatkami wynosiło 3.398,14 zł. Obecnie w tej samej firmie transportowej kierowca zarabia przeciętnie około 4.446,29zł netto miesięcznie.

Powódka poniosła koszty pogrzebu męża w łącznej kwocie 11.214,20zł. Na koszty te złożyły się usługa pogrzebowa w kwocie 492,20zł, trumna, ubranie i przewóz zwłok - 4.922 zł, nagrobek – 5.000 zł, zakup odzieży żałobnej - 500 zł, zakup wieńca – 300 zł. Powódka przedłożyła do akt faktury za wykupione leki na łączną kwotę 815,99 zł.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy, wobec bezspornej odpowiedzialności pozwanego Zakładu (...) co do zasady, uznał roszczenia powodów za usprawiedliwione w części także co do wysokości, znajdując podstawę prawną dla ich uwzględnienia w przepisach art.446 § 1, 2, 3 i 4 k.c.

Odnosząc się do żądań zadośćuczynienia, Sąd I instancji podniósł, że wysokość odpowiedniej sumy, stanowiącej zadośćuczynienie zależy od rozmiaru doznanej przez poszkodowanego krzywdy, ustalonej przez Sąd przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy. W realiach omawianej sprawy, jak podkreślił Sąd, powódka A. M., jak i małoletni D. M. (1), przeżyli traumatycznie śmierć męża i ojca. Po jego śmierci powódka leczyła się i nadal leczy psychiatrycznie. Do chwili obecnej nie uporała się z tą sytuacją, co rzutuje na jej funkcjonowanie w codziennym życiu. Powódka była bardzo mocno związana emocjonalnie z mężem. Byli dobrym, partnerskim małżeństwem. Snuli plany na przyszłość, planowali kolejne dziecko, zmianę mieszkania, wspólne wakacje. Sąd zwrócił również uwagę na opinię biegłych, którzy stwierdzili u powódki zaburzenia adaptacyjne i przedłużającą się reakcją depresyjną. Mimo, iż od śmierci męża minęło ponad 2 lata powódka nie może pogodzić się ze swoją stratą, stała się osobą zamkniętą, kontynuuje leczenie psychiatryczne. Według biegłych jej stan zdrowia ma szansę na poprawę, ale niezbędna w jej przypadku jest psychoterapia. Biegli nie byli przy tym w stanie określić, w jakim stopniu uda się wyciszyć uraz w przyszłości i jak długo potrwa leczenie.

Oceniając krzywdę małoletniego D., Sąd Okręgowy podkreślił, że w chwili śmierci ojca miał on zaledwie 4 lata. Bardzo przeżył śmierć ojca. W nocy budził się z płaczem, stał się nerwowy, nie chciał chodzić do kościoła. W przedszkolu robił dzieciom na złość. Jest rozgoryczony faktem, że inne dzieci mają ojca, a on nie. Stroni od dzieci, często wspomina ojca.

Biorąc powyższe okoliczności pod uwagę Sąd I instancji uznał, że przyznanie powodom łącznie kwot: A. M. 50.000 zł i D. M. (1) 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia nie jest wygórowane, a adekwatne do okoliczności niniejszej sprawy. Ponieważ pozwany wypłacił powodom po 15.000 zł z tego tytułu, dlatego też Sąd zasądził na rzecz powodów kwoty odpowiednio pomniejszone o część im już wypłaconą, tj. odpowiednio 35.000 zł i 25.000 zł.

Odnosząc się do żądania odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej powodów po śmierci bezpośrednio poszkodowanego, Sąd Okręgowy powołując się na judykaty Sądu Najwyższego podniósł, że zakresem odszkodowania dochodzonego na podstawie art. 446 § 3 k.c. objęty jest uszczerbek określany mianem pogorszenia się sytuacji życiowej wskutek śmierci poszkodowanego, wywołanej uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia. Odszkodowanie to ma szczególny charakter, polegający na dążeniu do naprawienia szkody majątkowej, która jest ściśle powiązana z krzywdą niemajątkową, a ponadto obie postaci tych szkód wzajemnie negatywnie na siebie oddziałują, skutkując znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej. Powoduje to, jak wyjaśnił Sąd, trudności w ścisłym wyliczeniu rozmiaru tej szkody, stąd mowa o „stosownym”, a nie „należnym” odszkodowaniu i wymaga rozważenia wszystkich okoliczności konkretnej sprawy. Ocena pogorszenia tej sytuacji i stopnia jego rozległości

w znaczeniu sfer życia, których dotknęło, powinna być prowadzona w oparciu o szczegółową analizę położenia, w jakim znajduje się osoba uprawniona z uwzględnieniem wszystkich okoliczności, które mają wpływ na jej warunki (trudności) życiowe, wiek, stopień samodzielności życiowej, stosunki rodzinne i majątkowe, warunki wychowawcze oraz przeprowadzenie porównania z sytuacją, w jakiej znalazłby się uprawniony, gdyby nie śmierć osoby bliskiej. Znaczne pogorszenie zależy jest od rozmiarów ujemnych następstw o charakterze majątkowym, a także zmian z sferze dóbr niemajątkowych, już istniejących oraz dających się przewidzieć w przyszłości na podstawie zasad doświadczenia życiowego. Wykładnia art. 446 § 3 k.c. wymaga, zdaniem Sądu, zarówno właściwej oceny okoliczności istotnych dla ustalenia odszkodowania, jak i właściwego, w odniesieniu do tych okoliczności, określenia sumy odszkodowania, które powinno stanowić adekwatne, realnie odczuwalne przysporzenie, zarówno przez uprawnionego, jak i z obiektywnego punktu widzenia rozsądnie myślącego człowieka. Określenie tego odszkodowania jako stosownego wskazuje, że stanowi ono środek wyrównania takich szkód majątkowych, które nie ulegają naprawieniu na innych podstawach, zwłaszcza przez zasądzenie renty. Nie ma tym samym charakteru pełnego odszkodowania, nie powinno być kształtowane przez rachunkowe wyliczenie części nieotrzymanych zarobków zmarłego, która przypadłaby poszkodowanemu w okresie jego życia, chociaż należy brać ją także po rozważeniu. Celem tego świadczenia jest umożliwienie uprawnionemu przystosowania się do zmienionych warunków, a zatem również złagodzenie nieodwracalności negatywnych przeżyć, ich natężenia i świadomości utraty więzi emocjonalnej ze zmarłym, zdolności adaptacji do tych warunków oraz rokowań co do perspektyw życiowych (por. wyroki z dnia 26 lipca 2001 r., II KKN 889/00, niepubl., z dnia 25 lutego 2004 r., II CK 17/03, niepubl., z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 544/07, niepubl., z dnia 3 lipca 2008 r., IV CSK 113/08, niepubl., z dnia 16 października 2008 r., III CSK 143/08, niepubl. i z dnia 30 września 2009 r., V CSK 250/09, niepubl.). Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszy spór podzielił to stanowisko, przenosząc je na grunt rozpoznawanej sprawy.

Odnosząc powyższe uwagi natury ogólnej na okoliczności omawianej sprawy Sąd podniósł, że A. M. dochodziła odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej w wysokości 100.000 zł, a D. M. (1) w wysokości 75.000 zł. Powodowie nie otrzymali żadnych kwot od pozwanego z tego tytułu.

G. M. w 2010r. osiągał średni miesięczny dochód w wysokości 3.559 zł netto. W 2012r przeciętne wynagrodzenie kierowcy tira, zatrudnionego na podobnych warunkach i w tej samej firmie co G. M. wynosiło 4.446,29 zł netto. Powódka w chwili śmierci męża nie pracowała, zajmowała się domem i wychowywaniem dziecka. Pracę rozpoczęła we wrześniu 2010r. Umowa została zawarta z powódką w rezultacie do czerwca 2012r. z płacą miesięczną ok. 1800 zł netto. Obecnie powódka pracuje, jest zatrudniona ponownie na czas określony, na okres do 31 sierpnia 2013r. z płacą ok. 1.500 zł netto miesięcznie. Powódka otrzymuje rentę rodzinną na siebie i syna, obecnie, w wysokości 1.100 zł. Średni dochód miesięczny na osobę w 2010r. wynosił ok. 1.200 zł. (dochód 3.559zł : 3 osoby), a w 2012r. wynosiłby ok. 1.981zł (4.444 zł + 1.500 zł = 5.944 zł : 3 osoby). Dochody jakie obecnie uzyskuje powódka zamykają się kwotą 2.510 zł (1.010zł + 1.500zł). Średnio na każdego z powodów, na dzień orzekania miesięcznie przypada kwota ok. 1.255zł, a zatem o 726 zł mniej niż gdyby nadal tworzyli rodzinę z G. M.. Powódka w związku ze śmiercią męża podjęła leczenie psychiatryczne i regularnie, raz w miesiącu, korzysta z pomocy lekarza psychiatry, płacąc za jedną wizytę 100 zł. Na leki miesięcznie wydaje także około 100 zł.

Dodatkowo Sąd Okręgowy uwzględnił, że sytuacja życiowa powodów uległa znacznemu pogorszeniu w związku z brakiem oparcia G. M. na co dzień. Powódka nie tylko zmagala się i nadal zmaga z utratą męża, ale musiała w całości przejąć jego obowiązki w zakresie wychowania i opieki nad synem, któremu starała się zrekompensować brak drugiego rodzica. Straciła również poczucie bezpieczeństwa i wsparcie ze strony męża w prowadzeniu wspólnego gospodarstwa domowego. Relacje między małżonkami były partnerskie, G. M. wyręczał żonę w wielu obowiązkach domowych. Po jego śmierci powódka mogła w tym zakresie liczyć tylko na siebie, ewentualnie na pomoc ze strony swojej rodziny. W ramach analizy sytuacji życiowej małoletniego powoda Sąd podkreślił także fakt utraty w opisanym wypadku jednego z rodziców, co nastąpiło w okresie, kiedy czteroletnie dziecko posiada już świadomość bycia członkiem rodziny, a jego egzystencja jest pochodną ich życia w każdej sferze. Pogorszenie jego sytuacji dotyczyło zatem wszystkich dziedzin życia, a te o nieekonomicznym wymiarze mają charakter trwałych zmian. Małoletni pozbawiony został możliwości opieki, starań, troski, wychowania przez ojca. Doznał zubożenia w zakresie korzystania z wzorców postępowania ojca,

oddziaływania jego postaw życiowych, pomocy w nauce, wyborze zawodu, oparcia w trudnych chwilach, a przede wszystkim tworzenia rodziny i wspólnego w niej życia. Ujemne następstwa w obrębie majątkowym związane są z utratą materialnego oparcia, w odniesieniu do uzyskania wykształcenia, zawodu, warunków bytowych oraz rozwijających uzdolnienia i osobowość.

Wszystkie te okoliczności, w ocenie Sądu I instancji przekonują, iż kwoty 50.000 zł i 75.000zł odszkodowania w związku z pogorszeniem sytuacji powodów po stracie bliskiej osoby, nie są wygórowane, a są kwotami odpowiednimi. Zdaniem Sądu szczególnie istotne pogorszenie sytuacji nastąpiło w odniesieniu do małoletniego D., który we wczesnym dzieciństwie został pozbawiony nie tylko materialnego wsparcia ze strony ojca, ale również jego zaangażowania w jego wychowanie i opiekę.

Odsetki ustawowe od zadośćuczynienia, jak również od odszkodowania na rzecz powodów, Sąd zasądził od dnia 30 września 2010r., czyli po upływie 30 dni licząc od dnia otrzymania przez ubezpieczyciela zawiadomienia, stosując art. 481 k.c. i 817 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy uwzględnił także w części żądanie zasądzenia na rzecz powoda D. M. (1) renty na podstawie art.446 § 2 k.c. Oceniając to roszczenie Sąd podkreślił, że małoletni uczęszcza obecnie do zerówki do przedszkola, za które odpłatność wynosi ok. 450 zł. Jest chorowitym dzieckiem, często zapada na infekcje, jest diagnozowany w kierunku astmy. W sytuacji, gdy choruje i musi pozostać w domu, matka zmuszona jest wynajmować opiekunkę, gdyż sama pracuje. Dziecko wchodzi w etap intensywnego wzrostu fizycznego, co powoduje konieczność częstszej wymiany obuwia i ubrania. Matka oceniła obecny koszt utrzymania syna na kwotę ok. 1.500 zł miesięcznie. Małoletni otrzymuje z ZUS rentę w wysokości ok. 505 zł miesięcznie. Powód był jedynym synem zmarłego, zatem w ocenie Sądu oczywistym jest, że ojciec starałby się zaspokoić wszystkie potrzeby dziecka a granicę obowiązku alimentacyjnego stanowiłyby jedynie możliwości zarobkowe i majątkowe zmarłego. Zważywszy na powyższe, jak też na fakt, że również matka powoda zobowiązana jest do jego alimentowania, w tym także poprzez osobiste starania, Sąd Okręgowy przyjął, że zmarły zaspokajałby potrzeby powoda łożąc po 700 zł miesięcznie co stanowiłoby ok. 15 % jego aktualnych zarobków i taką też kwotę renty zasądził.

Sąd I instancji uwzględnił żądanie zasądzenia kwot po 443,42 zł z wraz ustawowymi odsetkami z tytułu opóźnienia w zapłacie przez pozwanego kwot po 15.000 zł na każdego z powodów. Sąd podzielił w tym zakresie stanowisko strony powodowej uznając, że pozwany zgodnie z art. 817 § 1 k.c. ma obowiązek spełnienia świadczenia w terminie trzydziestu dni od zawiadomienia o wypadku. Pozwany otrzymał zgłoszenie o wypadku 30 sierpnia 2010r. Świadczenie zaś spełnił 21 grudnia 2010r., a zatem popadł w opóźnienie.

W ocenie Sądu Okręgowego usprawiedliwione było także żądanie zwrotu kosztów leczenia i pogrzebu, na podstawie art. 446 § 1 k.c., w myśl którego jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł.

W przedmiotowej sprawie, jak ustalił Sąd, powódka poniosła koszty pogrzebu w kwocie łącznej 11.214,20 zł, na którą złożyły się usługa pogrzebowa - 492,20 zł, trumna, ubranie i przewóz zwłok - 4.922 zł, postawienie nagrobka - 5.000 zł, zakup odzieży żałobnej – 500 zł i zakup wieńca – 300 zł. Sąd uznał, że strona powodowa udowodniła, iż poniosła wyżej wymienione wydatki związane z pogrzebem. Strona powodowa poniosła również wydatki na leki w łącznej kwocie 815,99 zł. Powódka poniosła więc wydatki tytułem kosztów pogrzebu i leków w łącznej kwocie 12.030,19 zł. Sąd zgodnie z art. 321 k.p.c. nie mógł orzekać ponad żądanie i dlatego też zasądził kwotę dochodzoną pozwem z tego tytułu tj. 11.989,85zł.

W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone.

Rozstrzygnięcie powyższe zaskarżone zostało przez powodów w części oddalającej powództwo o zasądzenie kwoty 145.000 złotych tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. na rzecz powódki A. M., kwoty 50.000 złotych tytułem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. na rzecz powódki A. M., kwoty 65.000 złotych tytułem zadośćuczynienia z art. 446 §

4 k.c. na rzecz małoletniego powoda D. M. (1), a także ponad zasądzoną kwotę kosztów procesu w wysokości 12.964,00 zł w zakresie, w jakim Sąd I instancji oddalił żądania powodów o zwrot na rzecz każdego z nich kosztów procesu, według zestawienia złożonego na rozprawie w dniu 10 września 2012 roku i zgodnie z żądaniem pełnomocnika D. M. (1) zamieszczonym w pozwie.

Zaskarżonemu wyrokowi skarżący zarzucili:

1. naruszenie przepisów postępowania, tj.

a. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

- niedokonanie wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego w zakresie faktycznej wysokości zarobków poszkodowanego oraz okoliczności rzutujących na znaczne zwiększenie stopnia krzywdy doznanej przez powodów wskutek śmierci poszkodowanego (zabójstwo teściowej powódki przez Jej teścia, a następnie samobójcza śmierć teścia - na rok i cztery miesiące przed śmiercią poszkodowanego; udowodniony uszczerbek na zdrowiu powódki w wysokości 10% wykazany za pomocą opinii biegłych psychologa klinicznego i psychiatry), przy ustalaniu sumy odpowiedniej tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c.;
- nieuwzględnienie wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, tj. pominięcie dowodów z dokumentów - zestawień miesięcznych złożonych przy piśmie procesowym pełnomocnika powódki z dnia 24 lipca 2011 roku, otrzymywanych przez poszkodowanego od pracodawcy, a także dowodu z opinii biegłych psychologa klinicznego i psychiatry - w części dotyczącej ustalonego u powódki uszczerbku na zdrowiu w wysokości 10% oraz zdiagnozowanych u powódki zaburzeń psychicznych pod postacią zaburzeń adaptacyjnych i przedłużonej reakcji depresyjnej - co miało wpływ na ustalenie sumy tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. w nieodpowiedniej wysokości oraz odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. w niestosownej wysokości - do stanu faktycznego;
- nie skonkretyzowanie okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności i w konsekwencji przyjęcie błędnego założenia, że zeznania świadków członków rodziny powoda, jak i osób obcych dla powodów oraz powódki - w zakresie faktycznej wysokości zarobków poszkodowanego „zostały złożone tylko na użytek niniejszego procesu”, skoro „pozostają ... w sprzeczności z informacją pracodawcy jak i uzasadnieniem pozwu, w którym powódka jednoznacznie określiła, iż mąż zarabiał 3.600,00 zł” - podczas gdy z doświadczenia życiowego można wywieść, iż w sytuacji wypłacania przez pracodawcę części wynagrodzenia - poza zawartą umową o pracę, żaden pracodawca nie potwierdzi informacji na piśmie zarobków - ponad kwoty wynikające z umowy o pracę, a przy sporządzaniu pozwu - co można wywieść z pozwu i kolejnych pism procesowych strony powodowej i kolejności składania wniosków dowodowych, powódka dysponowała jedynie zaświadczeniem od powołanego pracodawcy - załączonym zresztą do pozwu (nie wykazującym jednak udziału kierowców w wynagrodzeniu pracodawcy za każdy fracht - co wynika z zeznań świadka J. W., złożonych na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2012 roku, a który był pracownikiem tej samej firmy co poszkodowany), - a dopiero na etapie procesu odnalazła zestawienia miesięczne otrzymywane przez poszkodowanego od pracodawcy, złożone przy piśmie procesowym pełnomocnika powódki z dnia 24 lipca 2011 roku - co wzmogło inicjatywę dowodową strony powodowej (złożono dodatkowe wnioski dowodowe z zeznań świadków na okoliczność faktycznej wysokości zarobków poszkodowanego);
- nie wskazania jednoznacznego kryterium oraz niewystarczającej argumentacji pozwalającej na weryfikację dokonanej oceny w przedmiocie uznania dowodu za wiarygodny bądź też jego zdyskwalifikowanie - co do dowodu z zeznań świadków i przesłuchania powódki oraz dowodu z dokumentów załączonych do pisma pełnomocnika powódki z dnia 24 lipca 2011 roku - na okoliczność faktycznej wysokości zarobków poszkodowanego,
- nie przytoczenia w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia wystarczających przyczyn, dla których dowodom z przesłuchania powódki i zeznań świadków odmówił wiarygodności - w zakresie wysokości faktycznych zarobków osiągniętych przez poszkodowanego - podczas gdy pozostałe dowody wzięte pod uwagę, którym Sąd I instancji odmówił wiarygodności oraz dowody niewzięte pod uwagę (pominięte), tj. zestawienia miesięczne otrzymywane

przez poszkodowanego od pracodawcy, złożone przy piśmie procesowym pełnomocnika powódki z dnia 24 lipca 2011 roku - prowadzą do wniosków przeciwnych, pozwalających przyznać walor wiarygodności powołanym zeznaniom i dokumentom (zestawionym łącznie),

b. art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie zgłoszonego przez stronę powodową wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu ekonomii - podczas gdy przeprowadzenie szczegółowych wyliczeń dotyczących utraconych dochodów G. M. i będącego tego następstwem pogorszenia sytuacji życiowej powodów wymaga wiadomości specjalnych i stanowi okoliczność istotną dla rozstrzygnięcia sprawy - w zakresie ustalonej wysokości renty dla małoletniego powoda i wysokości odszkodowania z art. 446 § 3 k.c.; c

c. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku przekonujących i zgodnych z aktualnym orzecznictwem argumentów, jakimi kierował się Sąd I instancji nie uwzględniając roszczenia powódki o zapłatę dodatkowego zadośćuczynienia w kwocie 35.000 złotych z tytułu doznanego przez nią uszczerbku na zdrowiu; powołany na str. 8 uzasadnienia wyrok SN z dnia 30.06.2004 roku (IV CK 445/03) zapadł w odmiennym stanie prawnym („wymuszającym” na orzecznictwie poszukiwanie podstaw prawnych w celu de facto zadośćuczynienia krzywdzie, a które to zadanie obecnie wypełnia art. 446 § 4 k.c.) i faktycznym oraz niewystarczające uzasadnienie przesłanek i zasad rozstrzygnięcia o kosztach procesu, uniemożliwiające przedsięwzięcie rozumowania Sądu I instancji i pełną kontrolę rozstrzygnięcia w tym zakresie;

d. art. 100 zd. 1 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i stosunkowe rozdzielanie kosztów procesu - z uwagi na częściowe uwzględnienie żądań strony powodowej, podczas gdy Sąd winien zastosować art. 100 zd. 2 k.p.c. i w całości włożyć na pozwany Zakład obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu, ponieważ określenie należnych powodom sum zależało od oceny Sądu I instancji.

2. naruszenie prawa materialnego, tj.

2.1. art. 446 § 4 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji

mylne przyjęcie, że:

a) odpowiednią w przypadku powódki sumą tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek śmierci męża jest kwota 50.000,00 zł - podczas gdy strona powodowa udowodniła,

- że subiektywna krzywda, jakiej doznała powódka była wielkich rozmiarów (ponadprzeciętna stosunku do stanów faktycznych w podobnych sprawach), gdyż łączyły ją z mężem wieloletnie silne uczucie i więzi, dodatkowo wzmocnione tragicznymi przeżyciami doznanymi na 2,5 roku przed śmiercią męża, tj. zabójstwem jego matki przez jego ojca i następnie samobójczą śmiercią ojca zmarłego męża,
- wywołała olbrzymi stres i negatywne przeżycia u powódki, które do dziś manifestują się zdiagnozowanymi u powódki zaburzeniami psychicznymi pod postacią zaburzeń adaptacyjnych i przedłużonej reakcji depresyjnej - mające wpływ na jej funkcjonowanie w roli matki oraz w relacjach z innymi ludźmi; - co w konsekwencji doprowadziło do zasądzenia sumy nieadekwatnej do stopnia krzywdy doznanej przez powódkę;

b) odpowiednią w przypadku powoda sumą tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek śmierci ojca jest kwota 40.000,00 zł - podczas gdy - poza aktualnie odczuwaną przez małoletniego powoda krzywdą, poczucie krzywdy będzie mu towarzyszyć również w przyszłości; proces przeżywania śmierci osoby najbliższej zupełnie inaczej przebiega u osób dorosłych, niż u dzieci. Dorośli niekiedy po kilku konsultacjach u specjalisty dochodzą do równowagi psychicznej. Powód z racji wieku ma świadomość straty, nie może się pogodzić, że z dnia na dzień został opuszczony przez kochającego ojca, jednakże nie do końca wierzy, że już nigdy ojca nie spotka. Dopiero wraz z dorastaniem w pełni uzmysłowi sobie znaczenie śmierci i jej nieodwracalności. Konstrukcja pojęcia przyszłego żalu, niezupełnie jeszcze rozumiana w orzecznictwie polskich sądów, stanowi już aksjomat w orzecznictwie innych państw europejskich - ale i na gruncie aktualnie obowiązujących przepisów k.c. może zostać uwzględniona;

2.2. art. 446 § 3 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji mylne przyjęcie, że kwota 50.000,00 zł (stanowiąca równowartość 9 miesięcznych pensji poszkodowanego) zasądzona na rzecz powódki tytułem odszkodowania jest stosowna do stopnia, w jakim pogorszeniu uległa sytuacja życiowa powódki - wskutek śmierci męża - podczas gdy w świetle zgromadzonego materiału dowodowego (szczegółowo opisanego w zarzutach naruszenia art. 233 k.p.c. powyżej), faktycznie dochody osiągane przez G. M. były znacznie wyższe, niż przyjął to Sąd I instancji, wobec czego pogorszenie sytuacji życiowej powódki nastąpiło w stopniu jeszcze większym, niż ustalił to Sąd I instancji - co winno znaleźć stosowne odzwierciedlenie w wysokości powołanego odszkodowania - strona powodowa żądała z tego tytułu kwoty 100.000,00 zł; nadto nie sposób zrozumieć dlaczego Sąd I instancji różnicował wysokość stosownego odszkodowania z tego tytułu i na rzecz powódki zasądził kwotę niższą niż na rzecz małoletniego powoda;

2.3. art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji mylne przyjęcie, że 10% uszczerbek na zdrowiu, jakiego doznała powódka na skutek śmierci męża, uzasadnia zasądzenie na jej rzecz dodatkowego zadośćuczynienia w kwocie 35.000 złotych - na szczególną uwagę zasługuje również okoliczność, iż wbrew wywiodom Sądu I instancji zawartym na str. 6 i 7 uzasadnienia - popartych uchwałą i dwoma wyrokami SN - „Sąd Najwyższy, analizując skutki dodania § 4 do art. 446 KC uznał, że wzmacnia on pozycję najbliższego członka rodziny, jednak nie wyklucza stosowania także art. 448 KC, przy czym na podstawie art. 448 KC zadośćuczynienie pieniężne przysługuje najbliższemu członkowi rodziny za doznaną krzywdę także wtedy, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu przed dniem 03.08.2008 r. Pogląd ten Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela.... co do zasady możliwe było zasądzenie, na podstawie art. 448 KC, zadośćuczynienia pieniężnego niezależnie od odszkodowania zasądzonego na podstawie art. 446 § 1-3 KC.” - por. wyrok SN z dnia 11 listopada 2010 roku II CSK 248/10. Wskazać również wypada, iż powołane w uzasadnieniu uchwała SN z dnia 27 października 2010 roku III CZP 76/10 i wyrok SN z dnia 11 maja 2011 roku ICSK 621/10 - dotyczą dobra osobistego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie, a nie dobra osobistego jakim jest zdrowie:

Wskazując a powyższwe sklarzący wnieśli o

1. zmianę zaskarżonego wyroku:

- a. w pkt 1 sentencji wyroku i zasądzenie na rzecz powódki kwoty 100.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 września 2010 roku do dnia zapłaty tytułem częściowego odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. - w miejsce zasądzonej kwoty;
- b. w pkt 3 sentencji wyroku i zasądzenie na rzecz powódki kwoty 135.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30.09.2010r. do dnia zapłaty tytułem częściowego zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c.- w miejsce zasądzonej kwoty;
- c. w pkt 4 sentencji wyroku i zasądzenie od pozwanego na rzecz małoletniego powoda kwoty 100.000 złotych tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. - w miejsce zasądzonej kwoty;
- d. w pkt 10 sentencji wyroku i zasądzenie na rzecz powódki kwoty 35.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 kwietnia 2012 roku do dnia zapłaty - tytułem zadośćuczynienia z art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.;
- e. w pkt 11 sentencji wyroku i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu w kwocie 15.274,55 zł, w tym kwotę 7.000 zł - tytułem opłaty od pozwu, 7.200 zł - tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 17 zł - tytułem uiszczonych opłat od pozwu, 18 zł - tytułem uiszczonych opłat kancelaryjnych, 95,10 zł - tytułem poniesionych w sprawie kosztów korespondencji (potwierdzenia w aktach sprawy - przy każdym piśmie procesowym), 944,45 zł - tytułem zwrotu kosztów dojazdu pełnomocnika na rozprawę oraz na rzecz powoda kosztów procesu w kwocie 10.200 zł, w tym 3.000 zł - tytułem opłaty od pozwu, 7.200 zł - tytułem kosztów zastępstwa procesowego. - w miejsce zasądzonej kwoty.

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

3. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona w części, w jakiej kwestionuje wysokość zasądzonych na rzecz powodów zadośćuczynień, wysokość zasądzonych na rzecz powódki odszkodowania oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Na wstępie jednak należy podnieść, że w ocenie Sądu Apelacyjnego za nieuzasadnione należało uznać zarzuty naruszenia art.233 § 1 k.p.c. w części, w jakiej skarżący kwestionowali ustalony przez Sąd I instancji poziom zarobków uzyskiwanych przez bezpośrednio poszkodowanego. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału – art.233 § 1 k.p.c.. Zgodnie z zasadą wyrażoną w tym przepisie, sąd dokonuje oceny wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności (orzeczenia SN z 11 lipca 2002r., IV CKN 1218/00, niepubl. oraz z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1256/00, niepubl.). Przyjmuje się, że ramy swobodnej oceny dowodów muszą być zakreślone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (orzeczenie SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II UKN 423/00, OSNP 2003, nr 5, poz. 137; uzasadnienie orzeczenia SN z dnia 14 marca 2002 r., IV CKN 859/00, niepubl.; uzasadnienie orzeczenia SN z dnia 16 maja 2002 r., IVCKN 1050/00, niepubl.).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy czyniąc ustalenia dotyczące wysokości dochodów uzyskiwanych przez G. M. zasad tych nie naruszył. Oparł się bowiem na dokumentach w postaci informacji o zarobkach, pochodzących od pracodawcy, które korelowały z informacją podaną przez samą powódkę w uzasadnianiu pozwu. Późniejsze dowodzenie w oparciu o osobowe źródła dowodowe, że mąż powódki de facto zarabiał więcej, na co wskazywać miały także znalezione przez powódkę zestawienia, nie mogły wpłynąć na ocenę prawidłowości rozumowania Sądu. Po pierwsze, w świetle zasad doświadczenia życiowego wydaje się oczywiste, że gdyby G. M. istotnie zarabiał 4.000 – 6.000 zł, to taką informację powódka zawarłaby w pozwie, a następnie tezę tę dowodziła przy pomocy świadków, jak usiłowała ostatecznie czynić. Po wtóre te same zasady wiedzy i doświadczenia życiowego pozwalają poddać w wątpliwość, aby istotnie mąż powódki wszystkich informował o zarobkach, jakie uzyskuje. O ile zatem rozumiałe jest, że żona знаła wysokość dochodów męża, wskazując je w pozwie, to już wątpliwe, by wiedzę taką miała jego teściowa, szwagierka, siostra, stryj. Z kolei wykazy, na które powołuje się skarżąca w apelacji, nie mogą być uznane za dowód z dokumentu, nie stanowią bowiem nawet dokumentu prywatnego w rozumieniu art.245 k.p.c. Natomiast powszechnie znany jest fakt wypłacania kierowcom samochodów ciężarowych, zwłaszcza na trasach międzynarodowych, diet na pokrycie kosztów wyżywienia i noclegu, nie mniej diety te nie stanowią części wynagrodzenia. Niewykluczone przy tym, że owe wykazy złożone do akt przez stronę powodową, właśnie wypłaty diet dotyczyły.

Nietrafnie skarżący zarzucają także naruszenie przepisu art.227 k.p.c. Zgodnie z tą normą przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Przy czym przyjmuje się, że twierdzony przez stronę fakt jest istotny w rozumieniu powołanego przepisu, jeżeli dotyczy przedmiotu procesu oraz ma znaczenie prawne, w tym sensie, że jego ustalenie jest konieczne z punktu widzenia normy prawnej, która miałaby zastosowanie dla stanu faktycznego przedstawionego przez strony. Błędne byłoby zatem z punktu widzenia w/w normy działanie sądu polegające, bądź to na przeprowadzeniu dowodu na okoliczności nie mające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź też na odmowie przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

W rozpoznawanej sprawie sytuacja taka nie zachodzi, co przekonująco wyjaśnił Sąd Okręgowy w pisemnych motywach swojego rozstrzygnięcia. W sytuacji bowiem, gdy proces nie dotyczy żądania skierowanego na naprawienie szkody polegającej na utracie zarobków przez poszkodowanego, jak jest np. w przypadku żądania renty wyrównawczej z art.444 § 2 k.c., a jedynie roszczeń osób uprawnionych z art.446 k.c., a Sąd przy tym dysponuje dowodami na okoliczność wysokości zarobków uzyskiwanych przez bezpośrednio poszkodowanego, to nie ma potrzeby w oparciu o opinię biegłego dokonywać kalkulacji i szacowania łącznego utraconego dochodu w kolejnych trzydziestu latach. Nie temu bowiem służą roszczenia z art.446 § 2 i 3 k.c.

Niezależnie od powyższego, jak to już podniesiono, w ocenie Sądu Apelacyjnego, wysokość ustalonych przez Sąd I instancji zadośćuczynień dla każdego z powodów oraz odszkodowania dla powódki, ustalona została w sposób niedoszacowany, a w konsekwencji zbyt niski.

Szacując wysokość zadośćuczynienia dochodzonego na podstawie art.446 § 4 k.c. należy pamiętać, że na rozmiar krzywdy wywołanej śmiercią osoby najbliższej wpływ ma nie tylko dramatyzm doznań, ale również poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne, wstrząs psychiczny wywołany śmiercią, intensywność oraz rodzaj więzi ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem tego odejścia, tj. nerwicy czy depresji, roli w rodzinie pełnionej przez osobę zmarłą, jak też stopień w jakim pośrednio poszkodowany będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości oraz zdolności jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy i wiek poszkodowanego (por. Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 18.10.2012r. I ACa 458/12, LEX 1237237). Trudno jest wycenić tę krzywdę, ale każdy przypadek powinien być zindywidualizowany z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy. Zadośćuczynienie zasądzone na podstawie art. 446 § 4 k.c. powinno być „odpowiednie”, co pozostawia sądowi orzekającemu margines uznaniowości w zakresie wysokości zasądzanej kwoty. Swoboda ta nie oznacza jednak dowolności, gdyż przyznanie odpowiedniej sumy tytułem kompensacji krzywdy musi być osadzone w stanie faktycznym sprawy i powinno znaleźć obiektywny wyraz w motywach wyroku. Zadośćuczynienie ma charakter kompensacyjny, więc powinno reprezentować pewną ekonomicznie odczuwalną dla poszkodowanego wartość. Podkreślenia w tym miejscu wymaga to, że określenie wysokości zadośćuczynienia za doznaną krzywdę stanowi istotny atrybut sądu merytorycznie rozstrzygającego sprawę w I instancji. Z tego też względu korygowanie przez sąd II instancji zasądzonych zadośćuczynienia może być aktualne wyłącznie wtedy, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, tj. albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2004 roku, sygnatura akt I CK 219/04, LEX nr 146356 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1970 roku, sygnatura akt III PRN 39/70, OSNC 1971/3/53).

W sprawach o zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych wysokość tego świadczenia zasądzanego przez sądy z reguły wynosi od kilku do maksymalnie 20.000 – 30.000 zł. Z uwagi jednak na ciężar gatunkowy dobra osobistego w postaci prawa do życia w rodzinie, powinno ono w hierarchii wartości zasługiwać na wzmożoną w porównaniu z innymi dobrami ochronę. Naruszenie tego dobra stanowi bowiem dalece większą dolegliwość psychiczną dla członka rodziny zmarłego, niż w przypadku naruszenia innych dóbr, a jego skutki rozciągają się na wiele lat. Dlatego też wysokość zadośćuczynienia w tego typu sprawach może być wyższa, nie oznacza to jednak, że ma odrywać się od podstaw ustalania wysokości zadośćuczynienia w tego typu sprawach.

W omawianej sprawie Sąd Okręgowy prawidłowo opisując przejawy krzywdy doznanej przez powodów, nie dość zaakcentował jej ponadprzeciętny charakter, który winien znaleźć odzwierciedlenie w wysokości przyznawanego zadośćuczynienia. W przypadku powódki Sąd nie zwrócił uwagi, a przynajmniej nie dał temu wyrazu w pisemnych motywach swojego rozstrzygnięcia, że wstrząs wywołany tragiczną śmiercią męża i reakcja żałoby doprowadziły do zdiagnozowanych przez biegłych zaburzeń psychicznych pod postacią zaburzeń adaptacyjnych i przedłużonej reakcji depresyjnej, które wyniszczają jej psychikę, skutkując powstaniem trwałego uszczerbku na zdrowiu w wysokości 10%. Uszczerbek ten wbrew stanowisku apelującej, nie dawał podstaw do zasądzenia osobnego (drugiego) zadośćuczynienia, ani na podstawie art.448 k.c. w związku z art.24 § 1 k.c., ani też na podstawie art.445 § 1 k.c., powinien być natomiast uwzględniony przy wymiarze zadośćuczynienia zasądzanego w oparciu o art.446 § 4 k.c., powodując jego stosowne zwiększenie. Na zakres cierpień wywołanych śmiercią męża wskazuje także i ta okoliczność,

że upływ czasu nie powoduje istotnej poprawy w funkcjonowaniu powódki, która w dalszym ciągu zmuszona jest korzystać z opieki psychiatrycznej i stosować kierunkowe specjalistyczne leczenie przeciwdepresyjne. Biegła psycholog wskazała, że przeciętna reakcja żałoby trwa około jednego roku. Tymczasem w omawianej sprawie pomimo upływu dwóch lat A. M. nadal jest w okresie żałoby z towarzyszącymi jej zaburzeniami adaptacyjnymi i depresyjnymi, co także wskazuje na bardzo wysoki stopień doznanych przez powódkę cierpień.

Podobnie małoletni powód D. M. (2) bardzo silnie przeżył śmierć ojca. Warto przy tym zwrócić uwagę, że śmierć ta przyszła w chwili, gdy syn poszkodowanego liczył cztery lata i z jednej strony był jeszcze zbyt mały by uporać się z tym faktem bardziej racjonalnie, z drugiej zaś zbyt duży by straty tej nie przeżyć. Powód z racji wieku ma poczucie straty ojca, z którą to stratą nie może się pogodzić, utracił poczucie bezpieczeństwa, stał się nerwowy, stroni od dzieci i z tą stratą będzie borykał się przez wiele lat.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że zasądzone przez Sąd I instancji kwoty zadośćuczynienia są zbyt niskie i należy je podwyższyć do kwot po 90.000 zł, ponad wypłacone przez ubezpieczyciela sumy.

Należało zgodzić się także z apelującą, że zasądzona na jej rzecz kwota odszkodowania, także była zbyt niska i nie zrekompensowała w całości szkody polegającej na znacznym pogorszeniu się sytuacji życiowej powódki po śmierci męża. Pogorszenie tej sytuacji polegało bowiem nie tylko na utracie żywiciela rodziny, który przed wypadkiem dostarczał rodzinie środków utrzymania, ale także na zwiększeniu się usprawiedliwionych potrzeb powódki związanych z koniecznością ponoszenia kosztów leczenia zaburzeń wywołanych tragiczną śmiercią męża. Co więcej powódka utraciła najbliższą sobie osobę, z którą była bardzo blisko związana, na którą zawsze mogła liczyć, z którą wiązała swą przyszłość, snuła wspólne plany i która dawała jej poczucie bezpieczeństwa. Aspekty te powodują, że odszkodowanie należne powódce na podstawie art.446 § 3 k.c. nie powinno być niższe niż to należne małoletniemu powodowi, stąd też Sąd Apelacyjny zdecydował się podwyższyć je z kwoty 50.000 zł do kwoty 75.000 zł.

Zasadnie skarżący kwestionują także sposób rozliczenia kosztów procesu, pomijający błędnie fakt, że po stronie powodowej występowało dwoje powodów (współuczestników formalnych – art.72 § 1 pkt2 k.p.c.), z których każdemu należy się zwrot poniesionych przez nich kosztów procesu. Stąd też zasadnie powodowie domagali się zasądzenia na rzecz każdego z nich zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, jak i poniesionych opłat i wydatków.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art.386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że podwyższył zasądzone na rzecz powodów zadośćuczynienia do kwot po 90.000 zł oraz zasądzone na rzecz powódki odszkodowanie do kwoty 75.000 zł. Sąd II instancji zmienił także rozstrzygnięcie o kosztach procesu zasądzając od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.460 zł, przy uwzględnieniu, że wygrała ona proces w I instancji w 65% (art.100 k.p.c.) oraz na rzecz powoda kwotę 10.200 zł (art.98 § 1 k.p.c.) przyjmując, że wygrał on niemal w całości.

Sąd Apelacyjny na podstawie art.385 k.p.c. oddalił apelacje w pozostałym zakresie, jako bezzasadną, zaś w oparciu o przepis art.100 k.p.c. w związku z art.391 § 1 k.p.c. zniósł wzajemnie pomiędzy powódką i pozwanym koszty postępowania apelacyjnego, a na podstawie art.98 § 1 k.p.c. w związku z art.391 § 1 k.p.c. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda D. M. (1) kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.